
ÜLKEMİZİN KALKINMASINDA ÇAĞDAŞ ÜNİVERSİTELERİN YERİ

THE ROLE OF MODERN UNIVERSITIES IN THE DEVELOPING OF OUR COUNTRY

Yrd. Doc.Dr Haydar DURUKAN*
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
Eğitim Fakültesi, Okulöncesi Eğitimi Ana Bilim Dalı

ÖZET

Üniversiteler, toplumların kalkınmasında, gelişmesinde ve saygınlığında, öncü; ekonomik ve siyasal yaşamında en etkin rol oynayan bir kültürel iletişim merkezidir. Bugün üniversiteler, bilimsel araştırmalar yapma, bilgi üretme ve yayma, nitelikli insan gücü yetiştirme, ülkenin sosyal, ekonomik ve kültürel sorunlarına çözüm arama gibi önemli görevleri üstlenmiş stratejik kurumlardır.

Üniversiteler, toplumun ihtiyaç duyduğu sayı ve nitelikteki insan gücünü yetiştirirken aynı zamanda yaptığı bilimsel ve teknolojik araştırmalarla da toplumun sosyal ve ekonomik sorunlarına çözüm üretmektedir. Diğer taraftan, ülkenin demokratikleşmesi sürecinde rehberlik yapmaktadır.

Ancak, üniversitelerimizin ülke kalkınmasına ivme kazandırabilmesi, toplumsal dayanışmayı sağlayabilmesi, demokratik ve laik Cumhuriyeti koruyacak olan aydınları yetiştirebilmesi için yapısal reformlara ihtiyaç vardır. 2547 sayılı Yüksek öğretim yasasının ve bu yasa ile oluşturulmuş olan Yüksek Öğretim Kurulu'nun günün koşullarına cevap verecek şekilde dönüştürülmesi gerekir.

Anahtar sözcükler: Çağdaş üniversite, çağdaş toplum, toplum kalkınması

ABSTRACT

The universities are both pioneer in the development and dignity of societies and an operative culture in the social and political life. In a way they are centre of communication. Today universities are the strategic institutions which do scientific investigations, produce knowledge, raise qualified manpower and finding a solution to social, economic and cultural problems.

While the universities raise qualified manpower at the same time they are finding solutions to the social economical problems by doing scientific and technological investigations. On the other hand, they are guiding to the democratic process of the country.

---

* Haberleşme: Tel: 0286 – 2171303 ; e – posta : hdurukan@comu.edu.tr

---

However, our universities need structural reformation to help to improve country's development, to supply social co-operation, to raise youngs who preserve democratic and secular republic. 2547 numbered higher education law and higher education council should be reformed available to present time.

Key Words: Modern university, modern society, society's development

GİRİŞ

Üniversite sözcüğünün kökeni Latince de bağımsız , tüzel kişiliğe sahip ve ortak çıkarları olan kişiler topluluğu anlamındaki “Universitas” tır. Üniversite kavramı bugün bilim, evrensellik, birlik ve birleştiricilik unsurları üzerinde oluşmuş bilim adamı ve öğrenciler topluluğu anlamını taşımaktadır (Ataünal,1998, s.8).

Bugün eğitim kurumlarımızın en üst kademesini oluşturan üniversiteler , milli, demokratik, laik ve çağdaş eğitim- öğretim esaslarına dayanan bir düzen içinde ülkemiz kalkınması için gerekli insan gücünü yetiştirmek bilimsel araştırma, yayım ve danışmanlık yapmakla görevli, bilimsel özerkliğe ve tüzel kişiliğe sahip kurumlardır (Çoruh,1998, s.1).

Milletler ve medeniyetler arası yarışın tüm hızıyla devam ettiği günümüzde bilime, bilimin güvenilir rehberliğine her zamankinden daha çok ihtiyaç vardır. Bir toplumun başı dik ve refah içinde yaşayabilmesi, önemli ölçüde bilim ve teknolojiadaki gücüne bağlıdır. Teknoloji, bilimsel bilginin uygulama alanına aktarılmasıdır. Bilim, bilimsel zihniyet ve yeteri kadar bilgi üretimi olmadan teknoloji ve uygulama alanlarında ilerleme olmaz. Bilim üretilmeden, yeterli bilgi birikimi olmadan, sadece teknoloji ithali yoluyla, milletler arasında devam eden baş döndürücü siyasi, sosyal, kültürel, ekonomik yarışı sürdürmek ve medeniyetler yarışını kazanmak şöyle dursun, mevcut durumumuzu ve yerimizi korumak bile mümkün değildir.

Üniversiteler, yüksek düzeyde eğitim ve öğretim yaparak seçkin kadrolar yetiştiren, bilimsel ve teknolojik araştırmalar yapan ve araştırma sonuçlarını toplum yararına sunarak sosyal ve ekonomik kalkınmaya hizmet eden kuruluşlardır. Bu gün toplumların üstünlükleri, bilim ve teknoloji alanında vardıkları düzeyler ile ölçülmektedir. Üniversitelerin temel amacı, bilgiyi araştırmak, aktarmak ve yenilemektir.

Toplumdaki değişmelerin yükseköğretime etkisi de üniversite işlevlerinin yeniden tanımlanması yönünde olmuştur. II Dünya savaşı öncesinde üniversiteler araştırma ve eğitim işlevleriyle tanımlanıyorlardı. Bu gün bu işlevlere aynı önemde bir hizmet üretme işlevi de eklenmektedir. Üniversitele-

---

rin örgütsel yapısı da bu yönde değişmekte ve üniversiteler kendilerine bağlı çok sayıda kuruluş ve birimle karmaşık bir örgütler ağı haline gelmektedir.

Üniversitelerin İşlevleri

Toplumun üniversitelerden beklentisi üniversitelerin kültürün ve sosyal değerlerin yaratıldığı ve öğrenci ile topluma aktarıldığı bir ortam olmasıdır. insanın çok yönlü yetişmesinde kültürün rolü yadsınamaz. Kültür , müzik, güzel sanatlar , sosyal değerler gibi temel kültür değerlerinden toplumda doğal çevre arasındaki ilişkilere gelişmiş ve gelişmekle olan ülkelerin ilişkilerine kadar geniş bir platformda düşünüldüğünde, üniversitelerden beklenen bu görevin ne denli kapsamlı ve karmaşık olduğu görülebilir. Üniversiteler toplumun bu beklentilerini yerine getirebilmek üzere yeniden yapılanma ihtiyacını duymuşlardır (Köksoy,2002,s.15).Bugün her ülkenin eğitim . bilim ve teknolojideki düzeyi başta ekonomik, sosyal, kültürel, yönetsel ve demokratik boyutlar olmak üzere, gelişmişliğin ölçütü olmuştur Artık bütün dünyaca kabul edildiği gibi Üniversite, toplum kalkınması için en etkili bir kültürel iletişim merkezidir.

Bu gün yükseköğretim sürekli olarak yaygınlaşmakla ve okullaşma oranları gittikçe artmaktadır. Günümüz teknoloji devrimi yükseköğretim düzeyinde kitle eğitiminden geçen toplumlar tarafından gerçekleştirilmiştir. 21. Yüzyılda üretilen ve üretilecek teknolojilere ancak yükseköğretim düzeyinde teknoloji ağırlıklı kitle eğitiminden geçen toplumlar uyum sağlayabileceklerdir. (Köksoy, 2002,s.10)

Ülkemizde ise, sayı ve nitelik açısından üniversitelerimizin dünya sıralamasında oldukça gerilerde olduğu görünmektedir. Artan öğrenci talepleri, sayısal olarak bir ölçüde karşılandığı halde, çağın gerektirdiği eğitim standartları henüz yakalanmamıştır.

Üniversiteler, yaptığı araştırmalarla ülke kalkınmasına önemli katkılar sağlar. Teori ve uygulamanın eşleştirilmesini sağlayarak bilgilerin üretime yansımaları gerçekleştirirler. Bu açıdan, ülke kalkınmasında lokomotif görevi yapacak olan üniversitelerimizin bilinen sorunları mutlaka giderilmelidir. İyi eğitim iyi araştırma ortamında yapılacağından, üniversitelerimizin araştırma fonları artırılmalıdır.

Yükseköğretim kurumları , kültür değerlerinin genç kuşaklara aktarılmasında, araştırma ile insanlığa yeni bilgiler kazandırılmasında , insanın kendisini daha iyi tanınmasına ve halka hizmet ederek toplumun yaşama düzeyini yükseltilmesinde giderek artan büyük sorumluluklar üstlenmiştir. Yüksek öğretim kurumları yalnız binlerce öğrenciye eğitim ve öğretim ver-

mekle kalmayıp araştırma faaliyetleri ile de toplumun gelişmesine büyük katkıda buldukları gibi insanın daha iyi yaşaması için yapılmış olan mücadelede özel bir yer tutmaktadır. İnsanlığın hizmetinde olan pek çok buluş, yüksek öğretim kurumlarınca ortaya çıkarılmıştır (Çoruh,1998,s.1).

Ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmada olduğu gibi, demokratikleşme sürecinde de sorumluluk birinci derecede Üniversitelere düşmektedir. Bu sorumluluğunu yerine getirmek için öncelikle üniversitelerin özgürlüğün ve demokrasinin beşiği olması gerekmektedir. Uygarlık yeni bir değişimin eşliğindedir. Bilim ,evreninin bilinmeyen yönlerini akıl almaz hipotezlerle çözmeye başlamıştır. Şimdi her ülkede hedef, makine üstü insan yetiştirmek, bilgi toplumuna dönüşmektir. Bunun için Türkiye’de özellikle araştırma-geliştirme çabaları ile yayın hizmetlerinin özendirilmesini ve ülke sorunlarına çözüm ararken , bilimsel yöntemlerin izlenmesini ana politikamızdan biri olarak görmeliyiz.

Çağımızın en önemli özelliklerinden biri olan yüksek teknoloji ve bilgi toplumu seviyesine ulaşılmasında, insan gücü ve maddî kaynakların akılcı, etkili, verimli ve ekonomik şekilde kullanılmasında ve demokrasimizin gelişip kökleşmesinde en büyük görev, üniversitelerimize düşmektedir. Yine amaç irdelendiğinde. üniversitelerin, eğitim-öğretim yapma, bilim üretme ve yayma fonksiyonlarına günümüzde iki temel görevin daha eklendiği görülmektedir. Bunlar sanayi ile bütünleşme ve çevreye hizmettir. Üniversitelerimizin diğer önemli bir görevi de milli kültürümüzün özü ile müspet bilimi ve çağdaş uygarlığın ileri teknolojisini iyilik, doğruluk ve güzellik potasında birleştiren ve kaynaştıran bir eğitim ortamı içerisinde: gençlerimizi, demokrasinin erdemlerini özümsemiş, bilimsel düşünce gücüne sahip, dengeli, sağlıklı kişilik ve karakterde birer vatandaş olarak yetiştirmektir (Ataunal,1998,s.159).

Üniversite, her ortam içinde bilgi üreten, araştırma yapan, soru soran, gözlemleyen, dogmalardan uzak bir düşüncenin filizlenip boy attığı, her alanda eser üreten kurumlardır. Kurumun özerkliği tek başına çağdaş düşüncenin oluşumunda yeterli sayılmamalıdır. Öğretim üyelerinin nitelikli eğitim-öğretim yapabilmeleri, kendilerinin bilgi ve görgü seviyesine, ilmi çalışma, araştırma yapmak, tahlil ve terkip kabiliyeti gelişmiş, kendi dalında ilmi eserler yaratabilmesine bağlıdır. Şüphesiz araştırma ortamı zengin kütüphane ve modern teçhizatla donatılmış laboratuvarları gerekli kılar. Ayrıca siyasî iktidarın çeşitli bahanelerle üniversiteye müdahalesini önleyici tedbirler alınırken, üniversiteyi de büsbütün siyasetin dışına çıkarmamalıdır. Şunu unutmamak gerekir ki, üniversiteler halen katma bütçeli kurumlardır. Öğrenciler, belirli kitapları ezberleyip sınıf geçen, uysal, muti, müstakil karar veremeyen, şahsiyetleri geliş-

---

memiş, medenî cesarettten yoksun kimseler olmaktan çıkarılmalıdır. Gelişen, değişen ve gelecek dünya için yetiştirilmelidir (Akgün, 1998, s.169).

Çağdaş üniversite ister yeni olsun isterse eski olsun sadece dünle ve bugünle ilgilenmekle kalmaz, XXI. yüzyılın Ülkemize getireceği yeni ihtiyaçlar, yeni beklentiler, yeni sorunlar, yeni imkânlar üzerine de eğilir.

Çağdaş üniversite, toplumun güncellenen taleplerini karşılamak, toplumun kendine yüklediği sorumluluğu üstlenmek ve kendine sağlanan kaynakları yerinde, bilinçli ve verimli kullanmak hususunda inisiyatif sahibidir. Geleceğe, hem gerçekçi hem de vizyon sahibi olarak bakar. Toplumun karşılaştığı fırsat eşitliği, adalet, refah gibi ana sorunları ele almaktan çekinmez. Artan verimlilik ve üretkenlik hedeflerine ulaşmak için olanaklarını seferber eder. Bütün bunları yaparken nitelikli eğitimden ve kaliteden taviz vermez ve bütün olanaklarını halka sunar. Çağdaş üniversite, nitelikli eğitim vermekle kalmayıp temel ve uygulamalı araştırmalarla da hem bilgi hem teknoloji üretir ve topluma yayılmasını sağlar. Yüksek teknoloji aşamasına gelen endüstri sonrası toplumların üstünlüklerini uluslararası alanda sürdürmelerinde, o ülkenin üniversiteleri en önde gelen kurumlardır. Ülkenin sanat ve kültürünü koruyup zenginleştirmeye, sağlık hizmetleri, ekonomik gelişme, sosyal refah, çevre koruma ve kamuyu aydınlatma alanlarındaki ihtiyaçlarını karşılamaya ve uluslararası alanda işbirliği ile ülkenin dostluklarını arttırmaya gayret eder.

Üniversitenin bu fonksiyonlarını yerine getirmesi için kaliteye önem vermesi kaliteyi gerek eğitimde gerekse araştırmada istemesi, mensuplarına da gerek çalışma gerekse yaşam şartlarında kaliteli bir ortam sağlaması en temel şarttır. (Akgün,1998,s.169)

Kısacası; Üniversiteler, toplumların kalkınmasında, gelişmesinde ve saygınlığında öncü rol oynamaktadır. Ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel kalkınmayı teşvik ederler. Bugün üniversiteler, bilimsel araştırma yapma, bilgi üretme, yayma ve nitelikli insan gücü yetiştirme fonksiyonları itibarıyla ülke kalkınmasının önemli bir itici gücü olan eğitim kurumlarıdır. Ancak, dinamik bir kurum olan üniversitelerin, eğitim felsefesi, yapı, işleyiş ve programlar açısından çağdaş standartları yakalaması gerekir. Üniversitemizin, ekonomik ve sosyal sorunları acilen çözülerek, siyasi gündemden düşürülmesi gereklidir. 2547 sayılı Yüksek Öğretim Kanunu'nda kamu oyunun beklediği değişiklikler yapılarak, üniversitemizde katılımcı, demokratik ve özgür bir ortam oluşturulmalıdır. Üniversiteler, teoride değil, uygulamada bilimsel özerkliğe kavuşturulmalıdır. Üniversite-sanayi ilişkileri en üst düzeye çıkarılmalı ve üniversiteler, sanayinin araştırma geliştirme faaliyetlerine en etkin bir şekilde katılmalıdır.

SONUÇ

Üniversiteler, çağdaş eğitim anlayışıyla ülke kalkınmasını hızlandıracak ve ülkenin Atatürk'ün gösterdiği uygarlık seviyesine ulaşmasını gerçekleştirecek olan bilim yuvalarıdır.

Üniversitelerimiz, beşeri sermayeyi harekete geçirecek ve ona yön verecek ekonomiye ivme kazandırmasıyla, hukuka saygıyı geliştirerek demokratik ortamı oluşturmasıyla, toplumun ortak değerlerini gençlere aktararak, toplumsal dayanışma ve kontrolü sağlamasıyla, bilinçli seçmenler

yetiştirerek siyasal yapıyı olgunlaştırmasıyla ve daha sayılabilecek bir çok yüce görevleriyle ülkemiz açısından ihmal edilmeyecek azamet ve güçte öncü kuruluşlardır.

Bugün, üniversitelerin sayısı, vakıf üniversiteleri ile beraber 75'e ulaşmıştır. Ancak, sayısal olarak sağlanan bu artış kalitede aynı oranda sağlanamamış hatta nitelik oldukça düşmüştür. 1981 yılında o günün koşullarına göre çıkarılan 2547 sayılı yasa ve bu yasa ile oluşturulan mevcut Yüksek Öğretim Kurulu ile artık üniversitelerin sorunlarını çözmek oldukça güçleşmiştir.

Üniversiteler; işleyişi, yapısı ve üretim gücü itibarıyla, diğer toplumsal kurumlara örnek teşkil ederler. Üniversite sistemi, demokratik değerlerin yeşerdiği, katılımcı demokrasi örneklerinin sergilendiği ve bilimsel bulguların uygulamaya aktarıldığı bir modeldir. Ancak, Avrupa Birliğinden müzakere tarihi almış ve Avrupa Birliğine aday ülkemiz üniversitelerinin çoğunun bu modele uymadıkları görülmektedir. Özellikle, 2547 sayılı yasanın yeniden ıslah edilerek değiştirilmesi ve Yüksek Öğretim Kurulu'nun merkezi bir koordinasyon birimi haline getirilmesi gerekmektedir.

Üniversiteler; üniversite iş görenlerinin ve öğrencilerinin yönetime katılımının sağlandığı, karar alma ve uygulama aşamalarında kurullarının çalıştırıldığı, yönetici, öğretim elmanı ve öğrencilerin birbirine saygı duyduğu ve fikirlerin özgürce tartışıldığı birer bilim yuvası olmalıdır. Bu düşlerin gerçekleşmesiyle oluşacak çağdaş üniversiteler, çağdaş toplumu oluşturacaktır.

KAYNAKÇA

- Akgün , S., (1998). “Çağdaş Üniversite Anlayışı” **Türkiye’de Yükseköğretim.** Ankara : M.E.B Yayınları. s.168-169
- Ataüinal, A., (1998). **Türkiye’de Yüksek Öğretim.** Ankara: M.E.B Yayınları s.7 - 159
- Çoruk. M., (1998). **Cumhuriyetin 75. Yılında Yükseköğretim.** Ankara : M.E.B Yayınları s.1,
- Köksoy, M., (2002). **Yükseköğretimde Kalite ve Türk Yükseköğretimi için öneriler.** İstanbul: İstanbul kültür Üniversitesi Yayınları . s.10 – 15
- T.C Başkanlığı, (1992). **Çağdaş Eğitim Çağdaş Üniversite** Ankara: Başbakanlık Yayınları
- T.C Cumhurbaşkanlığı, (1999). **Üniversitelerimizin sorunları.** Cilt: I ve II Ankara Başbakanlık Basımevi